

Kohtuasi C-932/19**Eelotsusetaotlus****Saabumise kuupäev:**

20. detsember 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Győri Ítéltábla (Győri apellatsioonikohus, Ungari)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

10. detsember 2019

Apellant:

J.Z.

Vastustajad:

OTP Jelzálogbank Zrt.

OTP Bank Nyrt.

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.

[...]

Győri Ítéltábla (Győri apellatsioonikohus, Ungari) on apellatsioonimenetluses, mis algatati [...] J.Z. kaebuse alusel [...] Veszprémi Törvényszék [Veszprémi kohus, Ungari] 3. juuli 2019. aasta kohtuotsuse peale, mis tehti menetluses, mis algatati **hageja J.Z.** ([...] Tapolca, hagi alusel [...]) esimese kostja **OTP Jelzálogbank Zártkörűen Működő Részvénytársaság**'i ([...] Budapest, [...]), teise kostja **OTP Bank Nyilvánosan Működő Részvénytársaság**'i ([...] Budapest, [...]) ja kolmanda kostja **OTP Faktoring Követeléskezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság**'i ([...] Budapest, [...]) vastu lepingu kehtetuks tunnistamise nõudes, teinud järgmise

otsuse

- 1 Győri Ítéltábla (Győri apellatsioonikohus, Ungari) esitab Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotluse järgmise eelotsuse küsimusega:

Kas [nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes] artikli 6 lõikega 1 on vastuolus riigisisene õigusnorm, millega tunnistatakse tühiseks tarbijatega sõlmitud laenulepingutes tingimused – välja arvatud eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille alusel krediidiasutus otsustab, et laenu või liisingu eseme ostmiseks antava rahasumma väljamaksmiseks on kohaldatav ostu vahetuskurss ja laenu tagasimaksmiseks on kohaldatav müügi vahetuskurss või muu väljamaksmise ajal kindlaks määratud kursist erinev vahetuskurss, ja asendatakse tühiseks tunnistatud tingimused nii laenu väljamaksmise kui ka tagasimaksmise osas sättega, millega kohaldatakse vastava valuuta puhul Ungari Panga kehtestatud ametlikku vahetuskurssi, võtmata arvesse, kas see säte – kõiki lepingu tingimusi arvestades – tegelikult kaitseb tarbijat eriti kahjustavate tagajärgede eest, ja andmata ka tarbijale võimalust avaldada oma tahet selles suhtes, kas ta soovib kasutada selle õigusnormiga antud kaitset?

2 [...]]

3 [...] [riigisisese õiguse menetluslikud kaalutlused]

Põhjendus

Eelotsusetaotluse tausta üksikasjad

4 Apellant ja teine vastustaja sõlmisid 16. mail 2007 mittesihotstarbelise laenu lepingu. Apellant ning esimene ja teine vastustaja sõlmisid 4. juunil 2007 eluaseme ostmiseks hüpoteeklaenulepingu ning 4. septembril 2008 sõlmisid apellant ja teine kostja laenulepingu võla refinantseerimiseks. Kõigis kolmes lepingus kohustusid laenuandjad andma apellandile kui tarbijale valutapõhist laenu. Kõik lepingud on tarbijalepingud.

Seejärel lõpetasid laenuandjad 16. mail 2007 ja 4. juunil 2007 sõlmitud laenulepingud ja loovutasid oma nõuded kolmandale vastustajale. 4. septembri 2008. aasta leping lõppes, kuna apellant oli oma kohustused täitnud.

5 Hageja väitis oma hagiavalduses, et kõik kolm laenulepingut on tühised. Eluasemelaenu suhtes palus ta tunnistada leping kehtivaks kuni kohtuotsuse kuulutamiseni ja määrata võlgnetavaks summaks 3 310 525 forintit, millele lisandub kokkulepitud intress 5,99% aastas alates 13. märtsist 2015 kuni kohtuotsuse kuupäevani, ning viivitusintress seadusjärgses määras alates sellest kuupäevast kuni võla täieliku tasumiseni. Ta nõudis, et teiselt kostjalt mõistetaksi välja 619 460 forintit seoses mittesihotstarbelise laenuga ja 605 159 forintit seoses laenuga võla refinantseerimiseks koos intressiga mõlema summa pealt.

Kostjad palusid hagi rahuldamata jätta.

6 Esimese astme kohus jättis hagi rahuldamata. Apellant esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse.

- 7 Apellatsioonkaebuses väidab apellant veel, et teise astme kohus peab tegema järeldused sellest, et erinevate vahetuskursside kohaldamine on ebaõiglane, vastavalt Euroopa Kohtu otsusele kohtuasjas C-260/18. Ta rõhutab ka, et pank ei andnud piisavat teavet vahetuskursiriski kohta.

Asjaomased õigusnormid

- 8 Direktiiv 93/13/EMÜ (edaspidi „direktiiv“). Vastavalt selle direktiivi artikli 1 lõikele 2 ei kuulu lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.
- 9 Direktiivi artikli 3 lõikes 1 on sätestatud, et lepingutingimust, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see vastuolus heausksuse tingimusega tingib lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.
- 10 Selle direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt sätestavad liikmesriigid, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma riigisiseste õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.
- 11 Vastavalt 1959. aasta IV seaduse tsiviilseadustiku kohta (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény, edaspidi „vana tsiviilseadustik“) § 209 lõikele 1 on lepingu tüüptingimus ning tarbijalepingus eraldi kokku leppimata lepingutingimus ebaõiglane, kui selles on hea usu ja õigluse põhimõtet rikkudes määratud ühepoolset ja põhjendamata kindlaks poolte lepingust tulenevad õigused ja kohustused tingimuse välja töötanud poolega lepingut sõlmiva poole kahjuks.
- 12 Vana tsiviilseadustiku § 209 lõike 5 kohaselt ei saa lepingutingimust pidada ebaõiglaseks, kui see on ette nähtud õigusnormis või kui see on sätestatud vastavalt õigusnormi nõuetele.
- 13 Vana tsiviilseadustiku § 209/A lõike 2 kohaselt on tühised tarbijalepingu ebaõiglased tingimused, mis on ette kindlaks määratud lepingu osaks olevate tüüptingimustena või tarbijaga lepingut sõlmiva poole ühepoolse otsusega ja eraldi kokku leppimata. Tühisusele võib tugineda ainult tarbija kasuks.
- 14 2014. aasta XXXVIII seaduse, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediitiasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény; edaspidi „DH 1 seadus“), § 3 lõige 1 näeb ette, et tarbijatega sõlmitud

laenulepingutes on tühised lepingutingimused – välja arvatud eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille alusel krediidasutus näeb ette, et laenu või liisingu eseme ostmiseks antava rahasumma väljamaksmiseks on kohaldatav ostu vahetuskurss ja laenu tagasimaksmiseks on kohaldatav müügi vahetuskurss või muu väljamaksmise ajal kindlaks määratud kursist erinev vahetuskurss.

- 15 Selle paragrahvi lõike 2 kohaselt, ilma et see piiraks lõike 3 kohaldamist, kohaldatakse lõikes 1 osutatud tühise lepingutingimuse asemel nii laenu väljamaksmisele kui ka tagasimaksmisele (sh valuutas määratud laenumaksetele ja kõikidele kuludele, tasudele ja komisjonitasudele) Ungari Panga ametlikku vastava valuuta vahetuskurssi.

Asjassepuutuvad Euroopa Kohtu otsused

- 16 Euroopa Kohus otsustas kohtuotsuses Banco Español de Crédito, mis tehti kohtuasjas C-618/10, et direktiivi artikli 6 lõike 1 väljendi „ei ole tarbijale siduvad“ eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupoolte õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse (punkt 63). Ta täpsustas ka, et lepingu muutmine ei saa tagada tarbijale nii tõhusat tema õiguste kaitset kui see, mis tuleneb ebaõiglase tingimuste kohaldamata jätmisest (punkt 70).
- 17 Vastavalt kohtuasjas C-26/13 tehtud kohtuotsusele Kásler ja Káslerné Rábai ei olnud sellisel juhul nagu põhikohtuasjas, kus müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingut ei ole ebaõiglase tingimuse ärajätmise korral võimalik täita, nimetatud sättega vastuolus riigisisene õigusnorm, mis võimaldab liikmesriigi kohtul ebaõiglase tingimuse tühisuse kaotada, asendades selle liikmesriigi õiguse dispositiivse normiga. Põhjendus seisneb selles, et tarbijale ei kaasneks eriti kahjulikke tagajärgi, mistõttu võidakse kahjustada lepingu tühistamisest tulenevat hoiatavat mõju (punkt 83). Laenujäägi kohe sissenõutavaks muutumisega kaasneb oht, et nõutav summa võib ületada tarbija rahalisi võimalusi ja võib selle asjaolu tõttu karistada pigem tarbijat kui laenuandjat, kes ei pruugi sellest tulenevalt hoiduda selliste tingimuste lisamisest oma lepingutesse (punkt 84).

Sellest kohtuotsusest nähtub, et selles ei käsitletud vahetuskursi riski võtmise küsimust.

- 18 Kohtuotsuses Sziber, mis tehti kohtuasjas C-483/16, ei pidanud Euroopa Kohus põhimõtteliselt direktiivi artikliga 7 vastuolus olevaks selliseid liikmesriigi õigusnorme nagu need, mida sisaldavad 2014. aasta XL seaduse eeskirjade kohta, mis on kohaldatavad tagasiarveldusele, mis on ette nähtud 2014. aasta XXXVIII seaduses, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediidasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás

szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény, edaspidi „DH 2 seadus“), § 37 lõiked 1–3 ja § 37/A lõige 1, kuid ainult siis, kui selle lepingu tingimuste ebaõiglaseks tunnistamine võimaldab taastada sellise õigusliku ja faktilise olukorra, milles tarbija oleks, kui neid ebaõiglasi tingimusi ei oleks olnud.

- 19 Kohtuasjas C-51/17 tehtud otsuses Ilyés otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel riigisisestel sätetel, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist ja mille eesmärk on asendada nimetatud lepingu mingi tühiseks osutunud tingimus, kehtestades riigi panga määratud ametliku vahetuskursi. Siiski ei ole vahetuskursi riski puudutav lepingutingimus, nagu on käsitletud põhikohtuasjas, sellest kohaldamisalast nimetatud sätte alusel välja jäetud.

Kohtuotsuses leiti, et erand direktiivi 93/13 kohaldamisest on õigustatud asjaoluga, et põhimõtteliselt võib eeldada, et liikmesriigi seadusandja on viinud teatud lepingutes poolte kõik õigused ja kohustused omavahel tasakaalu (punkt 53). Euroopa Kohus lisas seoses DH 1 seaduse §-ga 3 samuti, et see seadus võeti vastu kindlas kontekstis, kuna see põhineb Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsusel nr 2/2014 PJE, mis on tehtud õiguse ühtlustamiseks ja millega see kohus otsustas kursivahe tingimuste ja ühepoolse muutmise võimaluse ebaõiglase laadi või selle laadi eeldamise kohta välisvaluutas nomineeritud krediidi- või laenulepingutes, mis on sõlmitud tarbijatega. Nii Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsus kui ka DH 1 seadus põhinevad kohtuasjas C-26/13 tehtud kohtuotsusel (punktid 58 ja 59).

- 20 Kohtuasjas C-118/17 tehtud kohtuotsuses Dunai lähtub Euroopa Kohus eeldusest, et riigisisese õigusnormid, mis muudavad seadusega vahetuskursside erinevust käsitlevaid tingimusi, jättes samas laenulepingud kehtima, on direktiivi eesmärgiga kooskõlas (punkt 40). Need sätted peavad siiski olema kooskõlas direktiivi artikli 6 lõike 1 nõuetega (punkt 42). Asjaolu, et teatavad lepingutingimused on tunnistatud seadusandliku meetmega ebaõiglaseks ja tühiseks ning asendatud uute lepingutingimustega, et kõnealune leping jääks kehtima, ei tohi tarbijatele antud kaitset nõrgendada (punkt 43). Selles kohtuasjas määratleb vahetuskursiriski tingimus lepingu põhiobjekti ja näib, et lepingu jätkamine ei ole õiguslikult võimalik, kuid seda peab siiski hindama eelotsusetaotluse esitanud kohus (punkt 52). Euroopa Kohus rõhutas, et ebaõiglase tingimuse asendamine riigisisese õiguse dispositiivse normiga on kohaldatav ainult juhtudel, kus kogu lepingu tühistamine põhjustaks tarbijale eriti kahjulikke tagajärgi, mistõttu tegemist oleks tema karistamisega, ning kohtuasjas ilmneb, et lepingu kehtimajätmine oleks vastuolus tarbija huvidega (punktid 54 ja 55).
- 21 Kohtuasjas C-260/18 tehtud otsuses Dziubak otsustas Euroopa Kohus, et mis puutub õiguslike tagajärgede kindlaks määramisse, siis tuleb arvesse võtta tarbija huve vaidluse hetkel eksisteerivatel või ootuspärastel asjaoludel (punktid 50 ja 51), kuigi tarbija võib pärast seda, kui liikmesriigi kohus on teda nõuetekohaselt

teavitanud, anda oma vaba ja teadliku nõusoleku kõnealuste tingimustega, millisel juhul ei ole nimetatud kaitstesüsteem kohaldatav (punkt 54). Euroopa Kohus täiendas kohtuasjas C-26/13 tehtud kohtuotsust ja lisis, et selles ette nähtud tagajärgi tuleb hinnata lähtuvalt vaidluse ajal eksisteerinud või ootuspärastest asjaoludest ning et selle hindamisel on selle kohta tarbija väljendatud tahe määrav. Euroopa Kohtu hinnangul on direktiivi artikli 6 lõikega 1 vastuolus lepingus sisalduvate ebaõiglaste tingimuste kehtima jätmine, kui nende kustutamine tooks kaasa selle lepingu kehtetuks tunnistamise ja kui kohtu hinnangul tekitaks see kehtetuks tunnistamine tarbijale ebasoodsaid tagajärgi, kui tarbija ei ole nende kehtima jätmisega nõustunud.

Eelotsuse küsimuse esitamise põhjused

- 22 Tulenevalt kohtuasjades C-118/17 ja C-260/18 Euroopa Kohtu tehtud kohtuotsustest on praegu Ungari kohtutes pooleli suur hulk kohtuasju, milles tarbijad nõuavad kursivahe ebaõigluse tõttu üha sagedamini, et leping tunnistataks täielikult kehtetuks, ja kuna suurest vahetuskursiriskist tingitud tagajärjed kaasnevad süstemaatiliselt just tarbijatele, ei soovi nad ebaõiglase tingimuse asendamist riigisisese dispositiivse õigusnormiga, mis nende arvates ei kaitse neid kehtetuks tunnistamise eriti kahjustavate tagajärgede eest. Tuleks siiski märkida, et Ungari kohtupraktikas, mis on tehtud pärast nimetatud kohtuotsuste tegemist, on Ungari kohtud seisukohal, et kui vahetuskursiriski käsitlevaid lepingutingimusi ei saa tunnistada ebaõiglaseks, ei ole neil võimalik ainuüksi kursivahest tingitud kehtetuse alusel õigussuhet täielikult lõpetada ja kohaldada kehtetuse õiguslikke tagajärgi tervele lepingule, jättes DH 1 seaduse § 3 lõiked 1 ja 2 kohaldamata.
- 23 Kõrgeima astme kohus Kúria (Ungari kõrgeim kohus) teatas näiteks 11. oktoobri 2019. aasta pressiteates, et Poola õiguses ei ole niisugust sätet nagu Ungari õiguse dispositiivne õigusnorm, mis on sätestatud vana tsiviilseadustiku § 231 lõikes 2, vääringute vahetuskursi kindlaks määramise kohta, mille kohaselt konverteeritakse muus vääringus nomineeritud võlad, kohaldades maksekohas ja -kuupäeval kehtivat vahetuskursi. Seepärast ei saa kohtuasjas C-26/13 Euroopa Kohtu antud lahendust Poola õiguses kohaldada. Sellest järeldub samuti, et kohtuotsuse [C-260/18] kaalutlused kursivahe ja vahetuskursiriski ebaõigluse heastamise kohta ei ole Ungari kohtuasjades kohaldatavad. Euroopa Kohus ei ole kohtuasjas C-26/13 antud lahendust muutnud. Pressiteate kohaselt ei anna see kohtuotsus Ungari tarbijatele uusi kaebevõimalusi ega uusi õiguslikult põhjendatud nõudeid; kursivahe küsimus lahendati lõplikult Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsuse nr 2/2014 PJE punktis 3 sedastatud ja DH 2 seaduses sätestatud tagasiarvelduse teel.
- 24 Teise astme kohus, kes arutab käesolevat kohtuvaidlust, kahtleb, kas – kuna riigisiseseid õigusnorme, DH 1 seaduse § 3 lõikeid 1 ja 2 tuleb kohaldada ka juhul, kui tarbija on väljendanud vastupidist tahet – neid riigisiseseid õigusnorme tuleb pidada direktiivi artikli 6 lõikega 1 vastuolus olevaks ja kas sel juhul tuleb need kohaldamata jätta.

25 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades esitab Gyõri Ítélõtábla (Gyõri apellatsioonikohus) ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtule seoses käesoleva otsuse resolutsioonis esitatud küsimusega eelotsusetaotluse.

26 [...]

27 [...] [riigisisese õiguse menetluslikud kaalutlused]

Gyõr, 10. detsember 2019.

[...]

[allkirjad]

TÖÖDOKUMENT